

Jan Werich - Lakomá Barka

Nic nesplete člověka tolik jako jméno vesnice. Třeba Hrdlořezy. Kdo se bojí do Hrdlořez kvůli hrdlu, bojí se zcela zbytečně, protože v Hrdlořezích, a to je statisticky dokázáno, hrdla neřežou o nic víc než kde jinde.

Nebo nedaleko Konstantinových Lázní je vesnice Úterý. Přijďte tam ve středu a jste zase v Úterý. Šest dní v týdnu to jméno lže.

A zrovna tak lhalo jméno vesnice Dejvice, když Dejvice byly vesnice, když z Dejvic do Prahy se chodilo buď Píseckou branou nebo oklikou.

Nejspíš ještě se dalo věřit vesničce nedaleko Dejvic, která se jmenovala Černý Vůl. S ohledem na starostu to bylo jméno pravdivé, i když barvoslepé, neboť starosta byl zrzavý.

Vraťme se však do Dejvic. Řekli byste Dejvice, dej více! Tam se asi lidi předhánějí v rozdávání.

Vůbec ne. Lakotili a hamonili. Škrtili, škudlili a byli krkouni.

Ani ponocného si nadrželi. Nevadilo jim, že nevěděli, jak v noci čas plyne. To prý by byl drahý čas, kdyby měl ponocného uživit! Starosta to rád viděl, protože chodil pytláčit do Královské obory. Když nebyl ponocný, nemusil se bát, že někoho v noci potká. Koně koval kovář tak, že jim přendával podkovu z pravé zadní nohy na levou přední, tu zase na levou zadní, a tu pak na pravou přední, až byla kobyla bosa.

Nejlakomější držgrešle ze všech byla Barka, farářova kuchařka, a to bylo každému známo. Nejenomže schraňovala šlupky od buřtů a šila z nich záclony, nejenomže se do zrcadla nepodívala, aby se neopotřebovalo, ale to byla ona, co tenkrát, když jela do Loun dostavníkem, místo jízdenky chtěla si nechat koleno vrtat, k čemuž nedošlo jen proto, že když kočímu to koleno ukázala, raději ji nechal jet zadarmo, než by zneuctil nebozez.

A téhle Barce povídá farář: „Co kdybychom to druhé prase dali...“

„Ani pomyšlení...!“

„Počkejte, Barko! Myslíl jsem na učitelovic, mají tolik dětí, a nám jeden čuník stačí.“

„Proč maj tolik dětí, to je jejich věc!“

„A co má ten člověk dělat? Z lakoty tu lidé ani děti nemají, a on, aby v té škole měl koho učit, musí být samozásobitel.“

„Tak mu dáme vejslužku, když už musíte rozhazovat, velebný pane.“

„Říkejte si co chcete, dva čuníci pro nás dva je moc,“ chabě trval farář na svém.

Je zajímavé, že přibližně v téže chvíli učitel došel k podobnému závěru: „Já tu mám hladovejch krků jako píš'ál od varhan a na faře jsou dva vepři na dva lidi.“ Načež se zamračil. Čím víc se mračil, tím usilovněji přemýšlel. Když se mu tvář vyjasnila, vzal do kapsy kladivo a hřeb a že prý se jde nadýchat trochu večerního kyslíku.

Farář míval psa ovčáka, hlídače, ale Barka ho umořila hladem. To se teď učitelovi šiklo. Šel k faře od lesa a nebylo psa, aby štěk. Ani prve, ani teď, když se vloudil do chlívků k prasatům. Tomu většímu se zdálo něco pěkného, protože kanilo a občas si zachrochtlo jako piják piva. Menší spalo jako dudek. Když mu učitel přiložil hřeb mezi oči, hnulo ovarem, ale maloučko. Učitel sáhl do kapsy pro kladivo a ani se mi nechce podrobně popisovat, jak ten hřeb snadno vjel do prasečí hlavy.

Ráno Barka budila faráře větou: „To menší prase je v troubě!“

Povídá rozespálý farář: „A jak se vám tam celé vešlo?“

„Ježíšmarjá, ne že ho peču, ale je kaput!“

„To jste je asi hladem umořila, osobo!“ zívá farář a obrátil se ke zdi.

Barka běžela k učitelovům. Jestli by prý pan učitel neodklidil prasátko, pan farář se dává poroučet. Lhala, aby se zamezilo panice mezi chovateli. Do rána jim na faře jedno zgrejzlo a lidi jsou zlí a ještě by mohli říct, že na faře zatajili červenku nebo co.

„Ale to víte, Barko, s radostí, pro vás všechno!“ Učitel vzal pytel a trakař a šel pro prase, že ho prý někde zakope.

Toho dne se začalo z učitelovic komína kouřit a kouřit už nepřestalo.

Když se Barka ptala učitelovic Toníka u kašny, co tolik topěj, vždyť ještě nemrzne, Toník dělal, že ji neslyší, a Barka si dobře všimla, že má mastnou bradu. Jak jí cestou na faru voda v putně šplouchala, Barka každý třetí krok zastavila a usedavě přemýšlela, co to učitelovic, ta chamrad' setsakramentská, může kuchtit? Tonda má mastnou bradu přece od něčeho mastného. Že by to prase... dyť přece pošlo, ne? Nebo že by nepošlo? Ten učitel ňák přechoťně chtěl vyhovět...

Žralo ji to.

Sotva se setmělo, Barka šla courem kolem kostela ke škole. Vpředu se svítí, z komína se kouří, Barka větrí, čmucha, přece takhle voní vepřová! Teď ji ovanulo zelí, tohle jsou zase škvarky!

Vzala za kliku. Opatrně proklouzla do chodby. Na konci chodby dveře a nad nimi výklenek s oknem pro větrání. Barka se šourá ke dveřím a poslouchá. No ovšem, tam se debužiruje, asi už je po všem. Talíře, vidličky a nože cinkají do dětských hlásek a smíchu, co to ksakru jedlí? Přišoupla si bednu, co stála v rohu, dala na ni škopík, co visel na zdi, a souká se nahoru, aby si to všechno okénkem nad dveřmi zkontrolovala. Přišla o chlup pozdě, učitelová už poklidila se stolu a všechny děti stály v řadě jako čestná rota, od nejstaršího po nejmladší.

Učitel právě uzavíral: „... a pomodlíme se ještě za Barku..“

Barka napjala uši. Přitáhla se výš, stála na škopíku na špičkách jako baletka.

„...aby nebyla tak lakomá,“ povídá nejstarší Žofka a po ní Pepa:

„...aby nebyla tak závistivá!“

„...a tak špinavá...“ vpadl Tomáš.

„...a neučesaná...“ mladší Xaver, a ještě mladší Felix:

„...ne tak ošklivácká...“

Bobeš: „...aby nemořila prasátka hladem...“

Růženka: „...a kočičky a...“

Libuše: „...a pejsky...“

„...a aby nežrala žížaly,“ uzavřel Tonda s mastnou bradou.

Barka byla vztekem bez sebe. Ty žížaly ji dodělaly.

Chtěla zahrozit pěstí, leč zapoměla, že zpola stojí na škopíčku na bedně a zpola se přidržuje výklenku. Dřív než mohla vychrlit nadávky, svět se pod ní zborčil, škopíček ucukl, Barce se zvedly nohy ke stropu, vzala bradou o spodek výklenku, jekla a letěla, jako když žebřík podrazíš, ztuha nznak na dlaždice v chodbě.

Našli ji tam s očima v sloup.

Dětem namluvili, že se Barce udělalo mdlo, a poslali je spát. Jenomže Barčino mdlo trvalo trochu dlouho na to, aby to bylo jenom mdlo.

„To vypadá, že je po ní,“ šeptal ženě učitel.

„Skoč pro faráře.“

„Jo, a jak to všechno vysvětlím? Řeknou, že jsme ji zabili, že jsme byli v komplotu kvůli praseti, znáš lidi.“

Učitelová ztratila hlavu a navrhovala manželovi, aby emigrovali, nebo aby zapálili dům, a podobné hlouposti. Učitel ji neposlouchal, vzal pytel po čuníkovi, vecpal do něho Barku, hodil si to všechno přes rameno a šel.

„Kam jdeš, Láďo, Ládíčku, tebe chytnou, já tě už neuvídím!“ učitelová se mu věšela na krk.

„Za chvíli jsem tu,“ konejšil ji, „a nikomu neotvírej!“ a spolkla ho tma.

Nevěděl přesně, co s Barkou. Chtěl ji posadit ke kašně, ale Bureš se potácel z hospody, a jen taktak se nestřetli. Také se zabýval nápadem, že by ji vynes na zvonici a tam by ji pak našli

a řeklo by se, že vybírala holubí vejce, to se o ní vědělo, a že ji zvon vzal do lebky. Už zahýbal ke zvonici, když vzpomněl na Kubáta.

Kubát pro halír byl schopnej hnát blechu přes stniště. Noc co noc chodil hlídat do stodoly obilí, aby mu je někdo nevykrad, ale sotva se usadil ve stodole, už ho popad strach, že by ho mohli vykrást v chalupě, a letěl hlídat domů. Když tak proběhal celou noc, ve dne spal. Říkal, že ušetří, že být ve dne vzhůru se při té drahotě nevyplatí.

Učitel počkal, až Kubát přeběhl ze stodoly do chalupy. Potom mu posadil Barku na hromadu zrní, dal jí do ruky lopatu, aby se nekácela, a za chvilinku byl doma.

Kubát hlídá v chalupě. Asi za půl hodinky ho popadne obvyklý strach o zrní a letí do stodoly. A vida ho! Nachytl zloděje s lopatou, zrovna jak se chystá okrást ubožáka! I ty prevíte! I ty padouchu! Kubát vzal cep a BÁC, BÁC! Zloděj se skácel.

„Ani se nehni!“

To se ví, že se ani nehnul. Totiž nehnula. Kubát poznal, teprve až rozškrtní sirku, že to není ten zloděj, nýbrž ta zlodějka, a to farská Barka.

„Ženská, co vás to napadlo?“

Barka ani muk.

„Ženská, hej, hej, hej!“ to už s ní notně trás. „Snad jsem vás... propánakrále, Barko!“

Barka ani muk.

Ted' sedí oba ve stodole, koukají na sebe, jenže Barka Kubáta nevidí.

Kubát je z toho zoufalý. Kam ji dát? Najdou ji u mne a řeknou, že jsem ji z lakoty utlouk, znáte lidi! Co s ní?

Ze všech nápadů se mu zalíbil jeden velice škodolibý. Vzpomněl si, že učitel nezamyká a že by mu mohl Barku donést do školy a posadit ji do lavice. To se bude učitel divit, že má o žákyni víc.

Zase se octla Barka v pytli, zase se nesla nocí. Jak si chtěl Kubát nadejít kaštanovou alejí směrem ke Královské oboře, byl by málem vrazil do chlapa, který přicházel od obory. I on nesl pytel na zádech. Když spatřil Kubáta, zařval, pustil pytel a odskočil do tmy. Kubát zrovna tak.

Ted' stojí oba chlapi za kaštanem, jeden druhého pro tmu nevidí, a mezi nimi na silnici dva pytle. Čekají, co se bude dít. A ono nic. Čekají, až konečně ten jeden, byl to Kubát, to riskne. Skočí, popadne pytel a upaluje pryč. Ten druhý to vidí, oddechne si, zvedne pytel a také upaluje.

Je to starosta z Dejvic. Byl si zapytlačit v Královské oboře a nese domů statného koloucha. Jenže je v tom přece jenom malý háček. Starosta nese pytel, to je pravda, ale je to pytel, který upustil Kubát, zatímco Kubát utek s pytlem, ve kterém byl starostův kolouch.

Tak se stalo, že Kubát potmě posadil učitelovi do školní lavice místo Barky koloucha, zrovna když starosta vcházel doma do kuchyně a povídá ženě: „Jen se koukni, co jsem dneska ulovil!“

Nás nemůže překvapit, že z pytle se vykutálela farská Barka, víme přece proč. Ale starostová to nevěděla, a když spatřila, jak se Barka kutálí, zajala ji mdloba a praštila sebou.

Ted' tu obě ležely vedle sebe jako dva špalky. Starosta, bývalý dragoun, už něco v životě zažil. Celkem klidně popadl vědro s vodou a vychrstl ji na starostovou. Samosebou že Barku přítom také polil.

Starostová si sedla, Barka si sedla, starostová vstává, Barka vstává. Starostová ječí, Barka se nezdržuje a hurá ze dveří do tmy.

Ráno, než se začalo učit, našel učitel ve třídě koloucha. Seděl v první lavici. Chvíli si lámal hlavu, jak a co, ale pak si řekl, že kdo se moc ptá, moc se dozví, a koloucha zavěsil do komory, aby zvěřina uzrála. Jen to udělá, volá ho před školu Kubát. Jestli prej v noci nic neslyšel, jako učitel. Ne, neslyšel. A Kubát slyšel? Ne, taky neslyšel. Tak proč se ptá? Inu jen tak.

Začali zvonit na ranní a farář, přesný jako poštovní panáček, zahýbá od fary. Spatří Kubáta s učitelem, přidá do kroku a volá: „Jestlipak to už víte o naší Barce?“

V učiteli i v Kubátovi hrklo. V každém zvlášť.

„Představte si,“ oznamoval velebníček, „představte si, že se jí přes noc na hlavě vyrazily dvě boule!“

„To ji něco poštipalo?“ zkoušel učitel.

„To jsou boule jako od cepu. Měla prý zlý sen, a jak se v posteli přehazovala, spad na ni cínový svícen. Hlava ji bolí jako střep!“

„A co říká doktor?“ s úlevou se ptal Kubát.

„Kdo by utrácel za doktora! Ona se s pomocí boží z toho vylíže!“

„I bez pomoci boží,“ chtěl říct učitel, ale neřekl.

Farář se v dálce zmenšoval a Kubát s učitelem se za ním mlčky dívali. Od Prahy foukal studený vítr, nad krajem visela špinavá peřina plná sněhu. Kubáta zastudila sólo vločka v týle a zív. Mrkl na nebe a pomalu šel domů. Učitel ještě chvíli lelkoval, než vešel do školy přiložit do kamen.

Vloček přibývalo, v Dejvicích začal nový den.

A tím to vlastně končí. Jestli jste doufali, že Barka se napravila a přestala lakotit, že učitele tlačilo v žaludku i ve svědomí ukradené prase, že Kubát dostal rozum, důstojný pán že našel důstojnost, že Dejvice si odhlasovaly změnu jména na Hamonín, to jste si raději měli přečíst nějakou pohádku, a ne tuto pravdivou příhodu.

WERICH, Jan . *Fimfárum*. 5. vyd. Praha : Albatros, 1978. Lakomá Barka, s. 59 - 67.

- 1) Převyprávěj stručně pohádku vlastními slovy.
- 2) Porovnej tuto pohádku s klasickou. Najdeš zde některé znaky klasické pohádky? (typický úvod, závěr, stupňování tří, nadpřirozené bytosti...)
- 3) Které postavy zde vystupují?
- 4) Jaké mají vlastnosti?
- 5) Jsou tyto špatné vlastnosti potrestány?
- 6) Jakým jazykem mluví vystupující postavy, jakým vypravěč? (Používají spisovný jazyk?)
- 7) Do jaké doby je příběh umístěn? Odpovídají tomu všechny mimojazykové skutečnosti? (ponocný, dostavník, trakař, byl dragounem ... X nadýchat se kyslíku, zamezit panice mezi chovateli, mělo červenku, emigrovat...)
- 8) V textu je řada lidových rčení a přirovnání, vyhledej některá a vysvětli je. (být v troubě, děti jak pišťal od varhan, spát jako dudek, hnát blechu pro halíř přes strniště, ležet jak špalek, přesný jak poštovní panáček)
- 9) Součástí pohádky je i humor a vtip. Uveď některé vtipné scény, popř. vtipné hlášky.
- 10) Je text určen pouze pro dětské čtenáře? Nebo si zde najdou „své“ scény i dospělí? (Rozumí děti všemu – např. emigrace?)
- 11) Znáš i jiné pohádky nebo hry J. Wericha? Které filmy s ním znáš?

Řešení:

- 2) Autorská pohádka nemívá typický úvod ani závěr, v této pohádce nadpřirozené bytosti nevystupují, nemá stupňování tří úkolů, nevítězí dobro.
- 3) Farská Barka, farář, učitel (okrajově jeho žena a děti), Kubát, starosta – nejsou typickými postavami z pohádky.
- 4) Jsou lakomí, škodolibí a nepoctiví.
- 5) Barka je dvakrát uhozená do hlavy, Kubát i učitel měli strach, že ji zabili, starosta přišel o jelena.
- 6) Řeč vypravěče i řeč postav používá jazyk nespisovný (nářečí středočeské – obecnou češtinu) – jazyk postav dokládá jejich nevzdělanost, jazyk vypravěče se blíží lidovému vyprávění, ústnímu podání, snaha přiblížit se posluchači).
- 7) Děj je umístěn do doby nedávné minulosti (18. – 19. st.), ale některé mimojazykové jevy jsou záležitostmi konce 20. století – emigrace, panika mezi chovateli...)
- 8) být v troubě, ležet s očima v sloup – zemřít, pojít
děti jako píšťal u varhan – mnoho
spát jako dudek – spát tvrdě
hnát blechu pro halíř přes strniště, nechat si pro halíř koleno vrtat – být velmi lakomý
ležet jako špalek – ani se nehnout
přesný jako poštovní panáček – být velmi přesný
hlava bolí jako střep – výrazná bolest
- 9) např. Barka lezoucí po výškách, Barka u starostů; prase zavrňelo oratem...
- 10) Text je určen pro čtenáře od staršího šk. věku výš (12 – 100 let)
- 11) např. Tři veteráni, Fimfárum, O rybáři a jeho ženě, Královna Koloběžka První, Až opadá listí z dubu; Císařův pekař, pekařův císař, Hej rup, Pudr a benzín...